

Ο Ρόλος του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου στην Ελλάδα: Προκλήσεις και Προοπτικές

Χαλεπλίογλου Άρτεμις
Ακαδημία Αθηνών
Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών
artemischal@bioacademy.gr

Λάππα Ευαγγελία
Γ.Ν. Αττικής ΚΑΤ
ΑΤΕΙ Αθηνών
library1@kat-hosp.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Εισαγωγή
- Εννοιολογικός Προσδιορισμός
- Βιβλιογραφική Επισκόπηση
- Εκπαίδευση και εξειδίκευση του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου
- Ο σύγχρονος ρόλος του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου
- Παρουσίαση της Έρευνας
- Καταληκτικά συμπεράσματα
- Προβληματισμοί & Προτάσεις

Εισαγωγή

- Η Βιβλιοθηκονομία —→ κάλυψη των ποικίλων πληροφοριακών αναγκών
- Εξέλιξη + αύξηση πληροφοριακών/ επικοινωνιακών αναγκών = Ανάπτυξη επιμέρους τομέων και εξειδικεύσεων.
 - Οι ανάγκες εκφράζονται και στις Επιστήμες της Υγείας (ιατρική, βιολογία κλπ.), οι οποίες εξελίσσονται ραγδαία και υποστηρίζονται από μια δυναμική τεχνολογική υποδομή και ερευνητική δραστηριότητα.
- Επιστήμες Υγείας - οικονομική υποστήριξη
 - ανάγκη διασφάλισης ανθρώπινης υγείας και εξασφάλισης κοινωνικής ευμάρειας,
 - επιμέρους οικονομικό-πολιτικούς παράγοντες με διαφορετικά ανά περίπτωση κίνητρα διαμόρφωσης
- Επιστήμες Υγείας χρησιμοποιούν την Επιστήμη της Πληροφόρησης,
- Μεθοδολογία:
 - βιβλιογραφική επισκόπηση
 - ερωτηματολόγια και τηλεφωνικές συνεντεύξεις

Εννοιολογικός Προσδιορισμός

■ Ιατρική Βιβλιοθηκονομία

- «στόχο έχει να παράσχει τη θεωρητική και επιστημονική υποδομή στις Επιστήμες Υγείας, γεγονός που επιτυγχάνεται με τη χρήση των Νέων Τεχνολογιών των Η/Υ και των αυτοματοποιημένων πληροφοριακών συστημάτων» (National Medical Library, 2007)

■ Περιλαμβάνει Δράσεις:

1. *συγκέντρωση ιατρικών πληροφοριών, επεξεργασία-οργάνωση,*
2. *διακίνηση μετά από ανάκτηση,*
3. *επικοινωνία με οργανισμούς,*
4. *υποστήριξη των χρηστών σε θέματα τεχνολογίας της πληροφόρησης κλπ.*

Πεδίο Δράσης

- Σε επόμενο στάδιο αφορά:
 - στην επεξεργασία των πρωτογενών πληροφοριακών πηγών και την παραγωγή νέας γνώσης και
 - στην οργάνωση ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων

- ❖ Πεδία Εφαρμογών (ως μέσα συγκέντρωσης και οργάνωσης πληροφοριών):
 1. βάσεις δεδομένων,
 2. ψηφιοποιημένες συλλογές (εικόνων, ακτίνων κλπ.),
 3. ολοκληρωμένα συστήματα πληροφοριών για τη λήψη αποφάσεων και διαγνώσεων (*integrated systems*),
 4. ηλεκτρονικά ιδρυματικά αποθετήρια (*institutional repositories*),
 5. ψηφιακές βιβλιοθήκες κλπ.

Ακόμα...

■ Πληροφοριακές Ανάγκες:

1. ερευνητική χρήση (κλινική ή βασική έρευνα),
2. των επαγγελματιών της υγείας (ιατρών, νοσοκόμων κλπ.),
3. των συστημάτων υγείας και των εφαρμογών αυτής (εμπορικές εταιρίες, ασφαλιστικοί οργανισμοί, βιομηχανίες προϊόντων υγείας κλπ.) και
4. των ασθενών και άλλων που χρησιμοποιούν την ιατρική πληροφορία για ενημερωτικούς λόγους (Μάνεση, 2002)

■ Απασχολούνται σε:

1. ερευνητικές βιβλιοθήκες (δημόσιες και ιδιωτικές),
2. νοσοκομειακές βιβλιοθήκες (δημόσιες και ιδιωτικές)
3. κέντρα ιατρικής τεκμηρίωσης & πληροφόρησης,
4. βιβλιοθήκες ακαδημαϊκών ιδρυμάτων με ιατρικές σχολές και σχολές επιστημών υγείας,
5. βιβλιοθήκες & κέντρα πληροφόρησης του ΕΣΥ,
6. κέντρα & μονάδες προληπτικής ιατρικής,
7. βιβλιοθήκες ασφαλιστικών οργανισμών,
8. βιβλιοθήκες φαρμακευτικών εταιρειών
9. λοιπούς πληροφοριακούς σταθμούς κέντρων υγείας, θεραπευτηρίων, σταθμών βοήθειών κλπ.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

- ΗΠΑ: ο ρόλος του ιατρικού βιβλιοθηκονόμου - επαγγελματικό προφίλ -εκπαίδευση και επιστημονική του κατάρτιση (Brodman, 1971; Kronick, 1970; Cimpl, 1985; Earl & Neutens, 1999)
- Ανεύρεση του καταλληλότερου επιστημονικού υπόβαθρου των στελεχών ιατρικών βιβλιοθηκών (Hartman et al, 2005; Kwasik & Fulda, 2006; Harris, 2005)
- Εξειδίκευση (clinical librarian, evidence-based librarian, bioinformatics librarian) (Winning & Beverley, 2003; Lappa, 2005; Sargeant & Harrison, 2004)
- Επιστημονικό και επαγγελματικό μέλλον - εξέλιξη - πιθανές επιστημονικές οδούς - διοικητικές προκλήσεις – ζήτηση/ προσφορά ιατρικής πληροφορίας (Medical Library Association, 2003; Brice & Gray, 2004; Detlefsen, 2002; Maclean, 2006; Crumley, 2006;Fama et al., 2005; Perry et al., 2005)

Εκπαίδευση & εξειδίκευση του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου

- Παροχή εξειδικευμένων γνώσεων σε τομείς, για τη διαχείριση των πληροφοριών, ανεξάρτητα από τη μορφή ή το περιεχόμενό τους.
- Στόχος: η εξοικείωση με τις πληροφοριακές πηγές συγκεκριμένων γνωστικών αντικειμένων, την ευχερή χρήση, διαχείριση και αξιολόγησή τους
- Ελλάδα:
 - Σχολές Βιβλιοθηκονομίας
 - Εξειδικευμένη εκπαίδευση χωρίς θεματικό προσανατολισμό
- Η.Π.Α:
 - Μάθημα επιλογής προπτυχιακού επιπέδου
 - Μεταπτυχιακές Σπουδές Ειδίκευσης
 - Σεμινάρια & Ειδικοί Κύκλοι Σπουδών

Άξονες γνωστικής ειδίκευσης

- μέθοδοι ανεύρεσης και αξιολόγησης ιατρό-βιολογικού πληροφοριακού υλικού,
- ανάπτυξη και διαχείριση συλλογών (έντυπων και ηλεκτρονικών) ιατρό-βιολογικού περιεχομένου,
- δημιουργία ιατρικών ψηφιακών βιβλιοθηκών,
- χρήση τεχνολογιών ιατρικής πληροφόρησης,
- ανάπτυξη ηλεκτρονικών ιδρυματικών αποθετηρίων ιατρό-βιολογικού ενδιαφέροντος,
- ανάπτυξη τεχνικών εξόρυξης (*data mining*) και κατηγοριοποίησης (*clustering*) της ιατρό-βιολογικής πληροφορίας,
- δημιουργία οντολογιών (*ontologies*) και ταξονομιών (*taxonomies*) ιατρό-βιολογικών όρων,
- ενασχόληση με τον τομέα της «βιοπληροφορικής» (*bioinformatics*) που συνδυάζει τις επιστήμες της βιολογίας και της πληροφορικής κλπ.

Ο σύγχρονος ρόλος του Ιατρικού Βιβλιοθηκονόμου

- 1) εκτέλεση παραδοσιακών βιβλιοθηκονομικών εργασιών - ενσωμάτωση νέων,
- 2) ανάπτυξη εξατομικευμένων υπηρεσιών και προϊόντων,
- 3) μελέτη και αξιολόγηση πληροφοριακών αναγκών κοινού,
- 4) απόκτηση γνώσεων/ δεξιοτήτων,
- 5) διαχείριση πληροφοριακών πηγών (εντοπισμό, επιλογή, πρόσκτηση, ανάλυση, επεξεργασία, χρήση),
- 6) παροχή ολοκληρωμένων πληροφοριακών υπηρεσιών (*information integration*),
- 7) εξασφάλιση πρόσβασης και πλήρωση προϋποθέσεων για διευκόλυνση του κοινού και εξοικείωση με την τεχνολογία,
- 8) συμβολή στη λήψη αποφάσεων,
- 9) διατμηματική συνεργασία (πχ. υπηρεσίες βιοπληροφορικής),
- 10) υιοθέτηση/ ανάπτυξη Νέων Τεχνολογιών,
- 11) ανάπτυξη κοινοπραξιών και συνεργατικών σχημάτων,
- 12) εκδοτική δράση,
- 13) έρευνα ιατρικής βιβλιοθηκονομίας,
- 14) διαρκής ενημέρωση(συνέδρια, σεμινάρια),
- 15) Ίδρυση-συμμετοχή σε Ενώσεις Ιατρικής βιβλιοθηκονομίας κλπ.

Ενδεικτικό παράδειγμα

- Προκήρυξη θέσης Υπεύθυνου Ιατρικής Βιβλιοθήκης Αλάσκα (Health Sciences Library):
 - γνώσεις των ιατρικών πληροφοριακών πηγών, περιοδικών και βάσεων δεδομένων,
 - γνώσεις βιβλιοθηκονομικών πρακτικών και τεχνικών,
 - οικονομικές γνώσεις και διοικητικές ικανότητες,
 - γνώσεις των αρχών που διέπουν τη Διαχείριση Πληροφορίας,
 - ικανότητες γραπτού και προφορικού λόγου,
 - ηγετικές ικανότητες και γνώσεις διαχείρισης ανθρωπίνων πόρων,
 - τεχνολογικές γνώσεις για την ανάπτυξη λογισμικού και ψηφιακών βιβλιοθηκών,
 - διάθεση πνεύματος συνεργασίας και οργάνωσης.

- ❖ Περιγραφή θέσης: α) διοίκηση της βιβλιοθήκης, β) ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού και διοικητών σχεδίων δράσεων, γ) οικονομική διοίκηση, δ) διαχείριση πηγών πληροφόρησης, ε) εξυπηρέτηση κοινού και ε) ανάπτυξη τεχνικών και μεθόδων διαφήμισης και προώθησης των υπηρεσιών και προϊόντων της βιβλιοθήκης. Ιατρικής Κοινοπραξίας Ιθαγενών της Αλάσκα (Alaska Native Tribal Health Consortium, 2007)

Παρουσίαση της Έρευνας

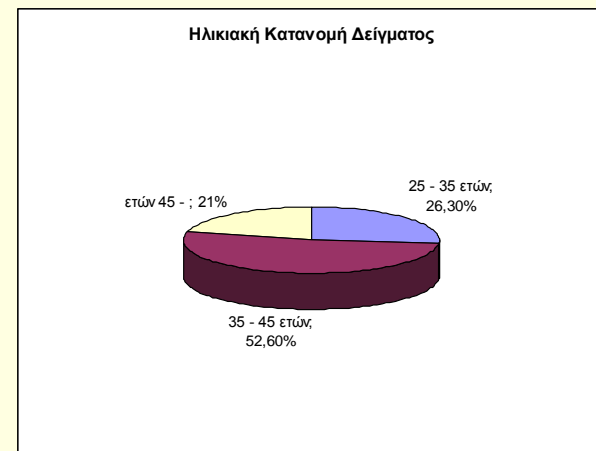
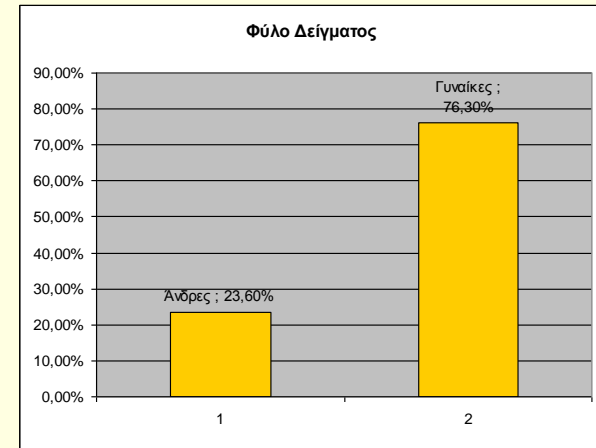
- Η έρευνα διεξήχθη κατά την περίοδο Ιουνίου – Αυγούστου 2007.
- Το ερωτηματολόγιο εστάλη αρχικά μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ενώ σε επόμενη φάση πραγματοποιήθηκαν και τηλεφωνικές συνεντεύξεις.
- Συνολικά πενήντα πέντε (55) βιβλιοθήκες έλαβαν γνώση του ερωτηματολογίου, είτε μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου είτε μέσω τηλεφωνικής συνομιλίας.
- Οι ηλεκτρονικές διευθύνσεις και οι τηλεφωνικοί αριθμοί των βιβλιοθηκών συνελέχθησαν από το Συλλογικό Κατάλογο του Εθνικού Δικτύου Επιστημονικών και Τεχνολογικών Βιβλιοθηκών (ΕΔΕΤΒ).
- Συνολικά συγκεντρώθηκαν τριάντα οκτώ (38) προσωπικά ανώνυμα ερωτηματολόγια.

Ερωτηματολόγιο

1. Φύλλο
2. Ηλικία
3. Εργασιακή εμπειρία σε ιατρική βιβλιοθήκη
4. Εκπαιδευτικό υπόβαθρο
5. Η Βιβλιοθήκη σας αποτελεί ανεξάρτητο Τμήμα στο πλαίσιο του Οργανισμού που ανήκει;
6. Πόσοι εργαζόμενοι απασχολούνται στη Βιβλιοθήκη σας;
7. Ποια είναι τα καθήκοντά σας στο πλαίσιο της εργασίας σας;
8. Ποιο είναι το κοινό της Βιβλιοθήκης σας;
9. Πόσους τίτλους περιοδικών και βιβλίων διαθέτετε;
10. Ποια η μορφή του παραπάνω υλικού; (έντυπη – ηλεκτρονική)
11. Συμμετέχετε σε σεμινάρια/ συνέδρια ιατρικής βιβλιοθηκονομίας; (ναι – όχι – καμιά φορά)
12. Ενημερώνεστε για τα τρέχοντα θέματα/ εξελίξεις του πεδίου της ιατρικής βιβλιοθηκονομίας; (ναι – όχι – δεν ξέρω από πού να ενημερωθώ)
13. Μπορείτε να αναφέρετε δύο περιοδικά ιατρικής βιβλιοθηκονομίας από όπου συνήθως ενημερώνεστε;
14. Θεωρείτε ότι ο/η ιατρικός βιβλιοθηκονόμος χρειάζεται περαιτέρω εξειδίκευση και δια βίου εκπαίδευση; (ναι – όχι – η εμπειρία αρκεί)
15. Κατά την άποψή σας, οι ιατρικές οι ιατρικές βιβλιοθήκες στην Ελλάδα είναι αρκούντως εξοπλισμένες και επανδρωμένες με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό; (ναι – όχι – δεν έχω εικόνα των άλλων βιβλιοθηκών)
16. Προσωπικό σχόλιο

Γενικά Στοιχεία Δείγματος

- Σε ποσοστό 76,3% το δείγμα αποτελούσαν γυναίκες και σε 23,6% άνδρες
- Ηλικιακά το δείγμα σε ποσοστό 26,3% κυμαίνεται από 25-35 έτη, σε ποσοστό 52,6% στα 35 με 45 έτη, ενώ το 21% είναι άνω των 45 ετών.

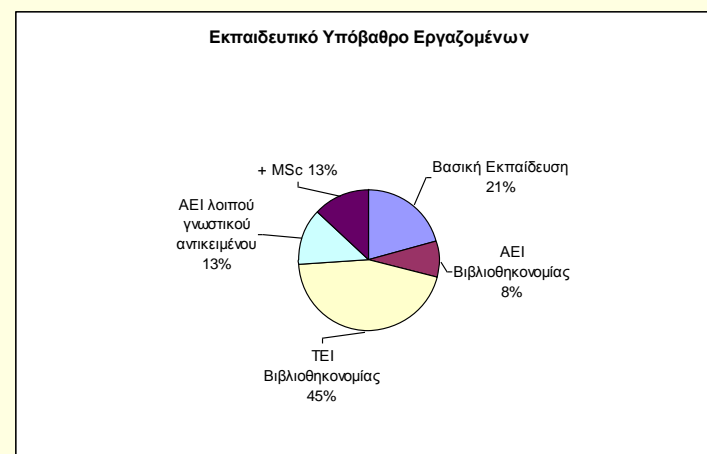
Γενικά Στοιχεία Δείγματος

■ Εμπειρία:

- Το 42,1% εργάζεται λιγότερα από 5 έτη σε ιατρική βιβλιοθήκη
- Το 18,4% πάνω από 5 έτη
- Το 21% πάνω από 10 έτη
- Το 18,4% περισσότερα από 20 έτη

■ Εκπαίδευση:

- Το 21% διαθέτει τη βασική εκπαίδευση,
- Το 7,8% απόφοιτοι σχολής ΑΕΙ Βιβλιοθηκονομίας
- Το 44,7% απόφοιτοι σχολών ΤΕΙ Βιβλιοθηκονομίας
- Το 13,1% διαθέτει πτυχίο ΑΕΙ σε άλλο γνωστικό αντικείμενο
- Το 13,1% διαθέτει και μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών στην Επιστήμη της Πληροφόρησης ή σε συναφές αντικείμενο
- Το 21% διαθέτει παραπάνω από ένα πτυχίο

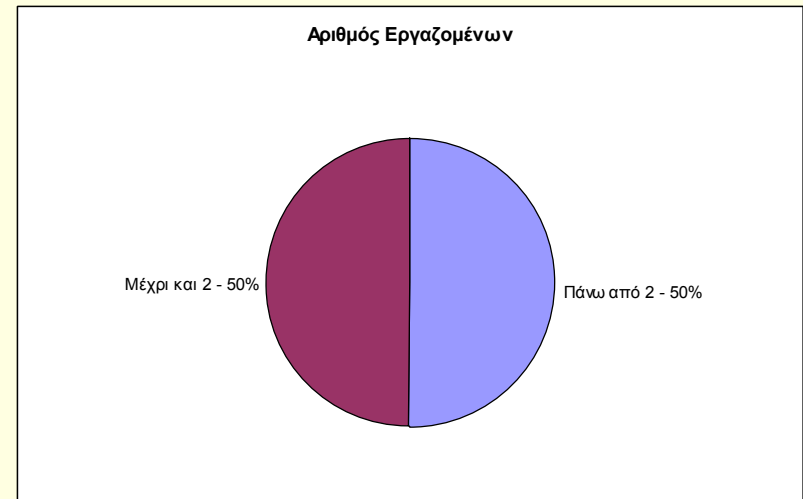

Η Βιβλιοθήκη σας αποτελεί ανεξάρτητο Τμήμα στο πλαίσιο του Οργανισμού;

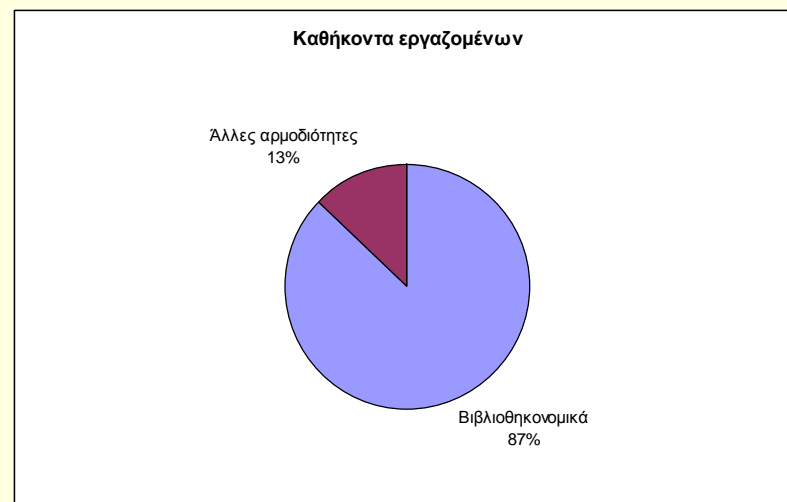
Πόσοι εργαζόμενοι απασχολούνται στη Βιβλιοθήκη σας;

- Στο σύνολο των ερωτηθέντων:
- Το 42,1% είναι βιβλιοθηκονόμοι,
- Το 23,6% δεν είναι,
- Σε ποσοστό 34,2% οι ιατρικές βιβλιοθήκες στελεχώνονται από τουλάχιστον έναν βιβλιοθηκονόμο, συν έναν ή περισσότερους εργαζόμενους με άλλη ειδικότητα και άλλα καθήκοντα.

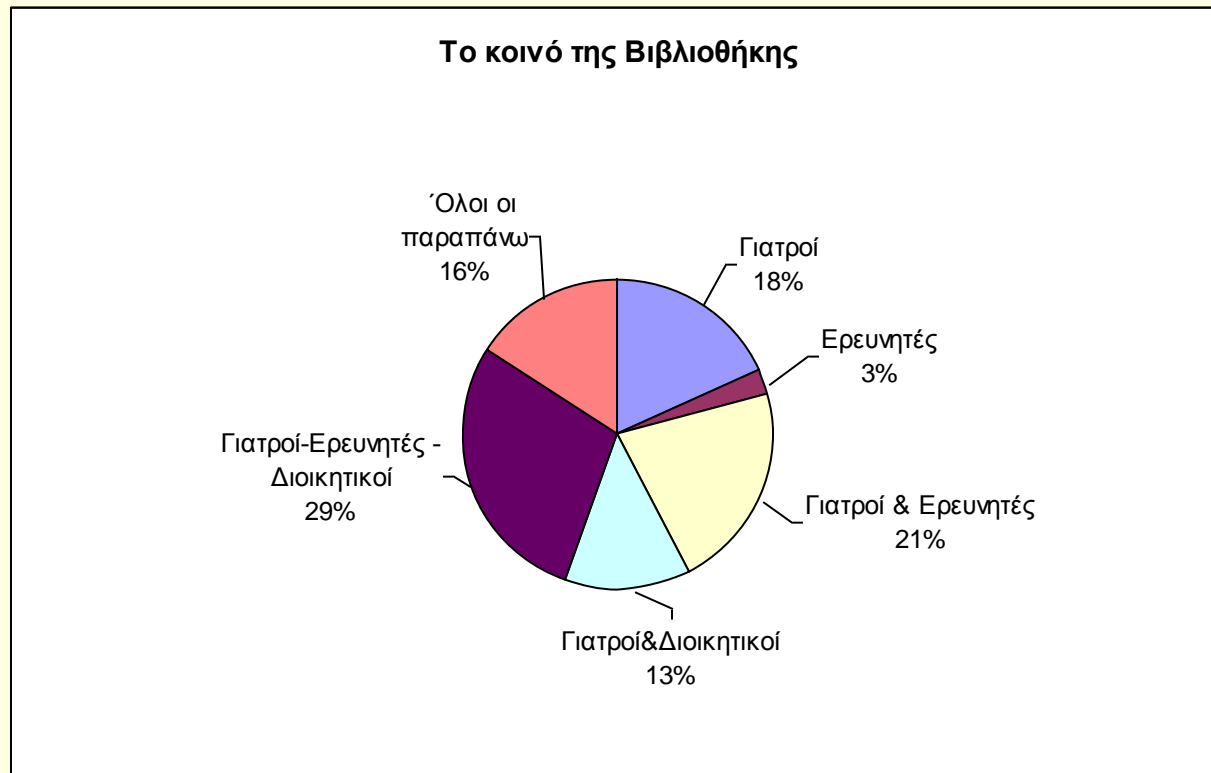

Ποια τα καθήκοντά σας;

- Το 89,4% αναφέρει βιβλιοθηκονομικά καθήκοντα (καταλογογράφηση, ταξινόμηση, εξυπηρέτηση κοινού, δανεισμό κλπ.),
- Το 13,1% ασχολείται με άλλες εργασίες (εξωτερικές δουλειές, κλητήρες κλπ.)
- ❖ Από το 89,4% που ασχολούνται με βιβλιοθηκονομικές εργασίες το 41% ασκεί και καθήκοντα «υπεύθυνου/ προϊστάμενου» της Βιβλιοθήκης.

Ποιο είναι το κοινό της Βιβλιοθήκης σας;

Το υλικό των Ιατρικών Βιβλιοθηκών

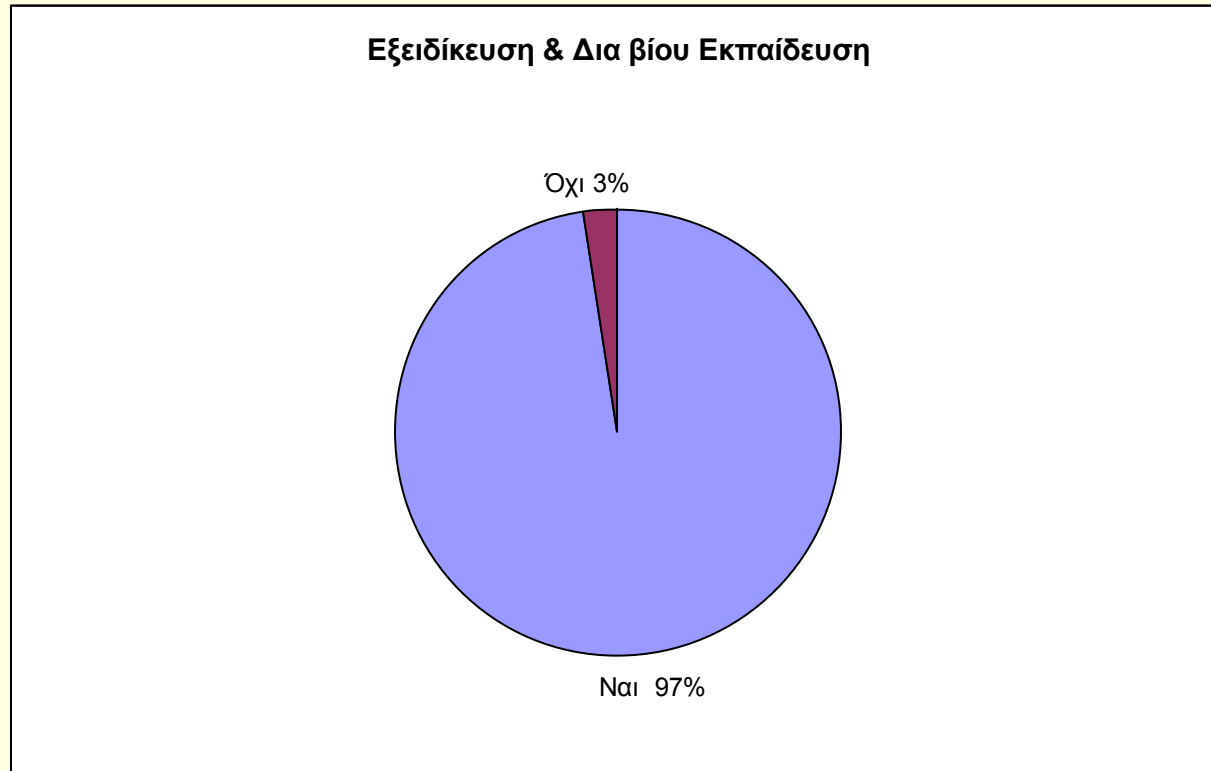
- Ως προς το υλικό που διαθέτουν οι Βιβλιοθήκες, σε ποσοστό 63,1% ξεπερνά τους 500 τίτλους βιβλίων,
- ενώ σε ποσοστό 28,9% ξεπερνά του 500 τίτλους περιοδικών εκδόσεων.
- Οι ιατρικές βιβλιοθήκες σε ποσοστό 65,7% είναι «υβριδικές», συνδυάζοντας έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό, ενώ
- σε ποσοστό 31,5% οι συλλογές είναι σε έντυπη μορφή,
- με μία μοναδική περίπτωση (2,6%) που η συλλογή είναι μόνον ηλεκτρονική.

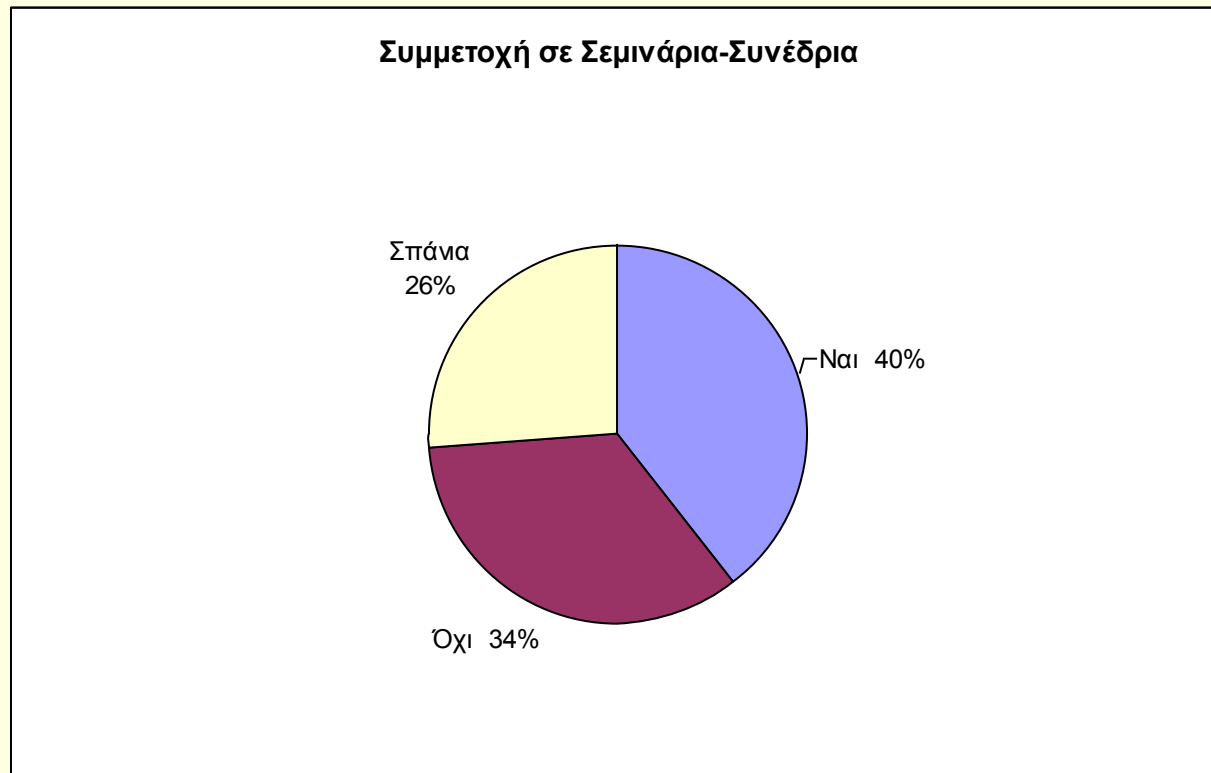
Οι Ιατρικές Βιβλιοθήκες είναι αρκούντως εξοπλισμένες & επανδρωμένες με εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό;

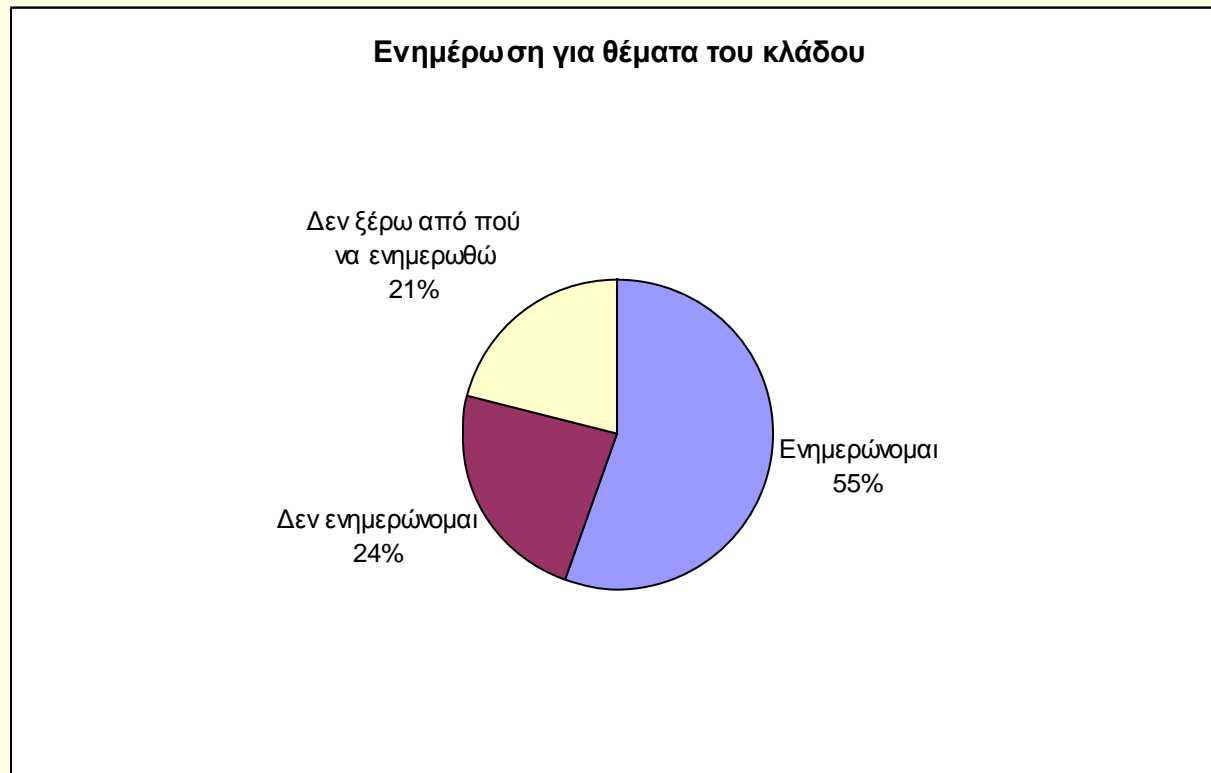
Θεωρείτε ότι οι Ιατρικοί Βιβλιοθηκονόμοι
χρειάζονται περαιτέρω εξειδίκευση και δια βίου
εκπαίδευση;

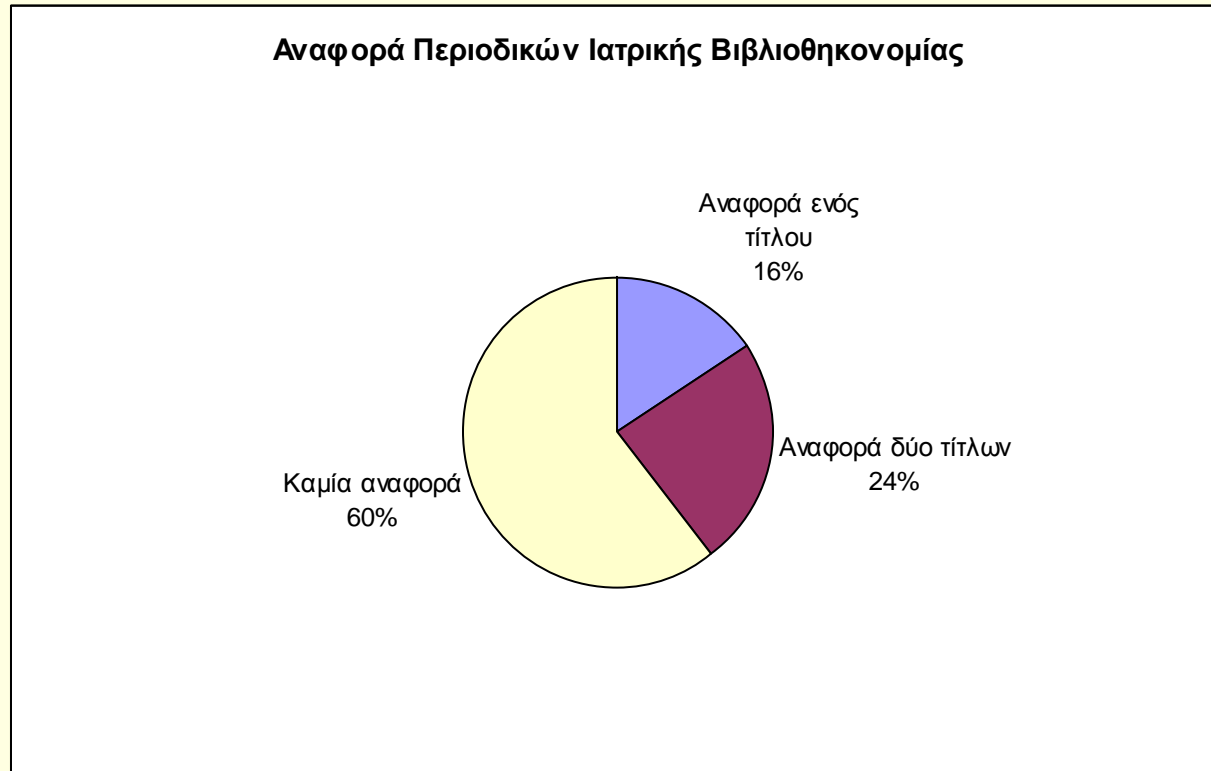
Συμμετέχετε σε σεμινάρια/ συνέδρια Ιατρικής Βιβλιοθηκονομίας;

Ενημερώνεστε για τις εξελίξεις του κλάδου;

Αναφέρατε 2 περιοδικά Ιατρικής Βιβλιοθηκονομίας

Καταληκτικά συμπεράσματα

- “Διοικητικά” Ζητήματα
 - Μη αυτοτελείς διοικητικές μονάδες
- Οι εργαζόμενοι αναγνωρίζουν την ανάγκη εξειδίκευσης και δια βίου μάθησης
- Ελλιπής ενημέρωση για τις εξελίξεις του κλάδου (45%)
 - Χαρακτηριστικό είναι το ποσοστό του δείγματος που δηλώνει ότι δεν γνωρίζει από πού μπορεί να ενημερωθεί για ζητήματα του κλάδου (21%).
 - Η ελλιπής ενημέρωση φαίνεται και από το γεγονός του ότι μονάχα μικρό ποσοστό ερωτηθέντων αναφέρει μέχρι και δύο (2) περιοδικά ιατρικής βιβλιοθηκονομίας (23,6%).
- Στελέχωση και εξοπλισμός
 - Η πλειοψηφία θεωρεί ότι η ιατρικές βιβλιοθήκες δεν είναι καλά εξοπλισμένες και επανδρωμένες (68,4%),
 - Σημαντικό ποσοστό δεν έχει εικόνα της κατάστασης των άλλων ελληνικών ιατρικών βιβλιοθηκών (29%).
- Ο υβριδικός χαρακτήρας των ιατρικών βιβλιοθηκών (σε ποσοστό 66%) φανερώνει τη σταδιακή υιοθέτηση των νέων τεχνολογιών
 - Κατάφορη ανάγκη εξέλιξης του ρόλων των βιβλιοθηκόνων,
- Έλλειψη επίσημου επικοινωνιακού διαύλου
- Διαπροσωπικές συνεργασίες
- Έλλειψη Συντονιστικού Οργάνου (π.χ. Ένωση Ελλήνων Ιατρικών Βιβλιοθηκόνων)
- Δεν λαμβάνουν χώρα συναντήσεις ιατρικών βιβλιοθηκόνων, ημερίδες ή συνέδρια και η δυνατότητα ενημέρωσης περιορίζεται σε ευρωπαϊκές και πιο σπάνιες διεθνείς συναντήσεις.
- Στις Σχολές Βιβλιοθηκονομίας δεν διδάσκονται μαθήματα διαχείρισης πληροφορίας Επιστημών Υγείας.
- Το επαγγελματικό προφίλ του Έλληνα ιατρικού βιβλιοθηκονόμου σκιαγραφείται διαστρεβλωμένο, ενώ υποτιμάται η επιστημονική του συμβολή, απόρροια ενδεχομένως της λανθασμένης ή ελλιπούς εκτίμησης του ρόλου των ελληνικών ιατρικών βιβλιοθηκών στο πλαίσιο του Οργανισμού που δραστηριοποιούνται

Προτάσεις

- Οι συγγραφείς προτείνουν:
 - την καθιέρωση μαθημάτων ιατρικής βιβλιοθηκονομίας στις Σχολές ή/και τη σύσταση Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ειδίκευσης στη Βιβλιοθηκονομία Επιστημών Υγείας,
 - την ίδρυση Συλλόγου/ Ένωσης ιατρικών βιβλιοθηκονόμων,
 - τη σύσταση ομάδων εργασίας,
 - την ανάπτυξη συνεργατικών δικτύων και κοινοπραξιών,
 - την έκδοση περιοδικής έκδοσης,
 - τη δημιουργία blogs για καθημερινή και πιο ανεπίσημη επικοινωνία και
 - την υλοποίηση εκπαιδευτικών σεμιναρίων/ ενημερωτικών ημερίδων και συναντήσεων

Ευχαριστούμε για το ενδιαφέρον σας...